

Dnr Ju2025/00400

Till: Justitiedepartementet

Stockholm, 2 maj 2025

Asylrättscentrums remissvar gällande betänkandet *Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar (SOU 2025:16)*

Om Asylrättscentrum

1. Asylrättscentrum är en politiskt och religiöst obunden organisation som ger juridisk rådgivning till asylsökande, ökar kunskapen om migrationsrätt och påverkar för en human och rättssäker asylprocess.

Asylrättscentrums synpunkter

Nödvändighet och proportionalitet (avsnitt 5.7.4)

2. Utredningen föreslår att det införs en särskild bestämmelse i utlänningslagen som innebär att en person endast får tas i förvar om uppsikt inte är en tillräcklig åtgärd.
3. Asylrättscentrum tillstyrker förslaget.

Grunderna för uppsikt och förvar av barn (avsnitt 5.12)

4. Utredningen föreslår utökade möjligheter till att ta barn i förvar.
5. Asylrättscentrum vill påminna om att FN:s barnrättskommitté slagit fast att det är en kränkning av barnets rättigheter, och strider mot barnets bästa, att placera ett barn i förvar på grund av barnets eller dess föräldrars migrationsstatus.¹ Vid den senaste

¹ *Joint general comment No. 4 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and No. 23 (2017) of the Committee on the Rights of the Child on State obligations regarding the human rights of children in the context of international migration in countries of origin, transit, destination and return, CRC/C/GC/23, 17 november 2023.*

granskningen av Sverige lämnades även en rekommendation om detta.² Även UNHCR har meddelat ett liknande principiellt ställningstagande.³

6. Asylrättscentrum avstyrker därför förslagen som innebär utökade möjligheter att ta barn i förvar.

Alternativ till förvar i form av anmälningsskyldighet, vistelseskyldighet och boendeskyldighet (avsnitt 6.5)

7. Asylrättscentrum välkomnar i princip att det införs olika former av alternativ till förvar. Flera av förslagen innebär emellertid att möjligheten att besluta om skyldigheter för den enskilde som liknar de skyldigheter som föreslagits i betänkandet SOU 2024:68 om en ny mottagandelag. Vi efterlyser emellertid en mer utförlig analys om hur de olika regelverken förhåller sig till varandra.

Förstärkt uppsikt (avsnitt 6.3)

8. Asylrättscentrum vill betona att förstärkt uppsikt i form av elektronisk övervakning utgör en mycket ingripande åtgärd mot den enskilde, och vikten av att beslut om sådan är nödvändig och proportionerligt. Elektronisk övervakning av barn bör i möjligaste mån undvikas, och det är enligt vår mening mycket anmärkningsvärt att utredningen inte föreslagit en nedre åldersgräns för detta.
9. Asylrättscentrum vill även här ifrågasätta om införandet av förstärkt uppsikt i form av elektronisk övervakning är en effektiv åtgärd, och påminner om att mindre inträngande former av alternativ till förvar kan vara mer effektiva för stater att genomföra sin migrationspolitik.⁴

Tidsgränser för förvar (avsnitt 7.4)

10. Utredningen föreslår att de bortre tidsgränserna för förvar av vuxna förlängs.
11. Ett frihetsberövande av en person är en mycket ingripande åtgärd som förutom att utgöra en mycket kraftig inskränkning av rörelsefriheten också påverkar den frihetsberövade personens fysiska och psykiska välbefinnande, liksom möjligheten att åtnjuta rättigheter som rätten till privat- och familjeliv. Då det skadliga effekterna av frihetsberövandet ökar ju längre frihetsberövandet pågår, bör det visas att

² Se *Concluding observations on the combined sixth and seventh periodic reports of Sweden*, CRC/C/SWE/CO/6-7, p. 43(c).

³ UNHCR Division of International Protection, *UNHCR's position regarding the detention of refugee and migrant children in the migration context*, januari 2017. Se <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/58a458eb4.pdf>

⁴ Se t.ex. Human Rights Watch, *Alternatives to Immigration Detention: Pilot Programs Point Way to Rights-Respecting Models* (2021), <https://www.hrw.org/news/2021/11/03/alternatives-immigration-detention>

förlängningen är ett nödvändig och proportionerlig. Ett led i detta är att det visas att åtgärden är effektiv och ändamålsenlig.

12. Utredningen anför att förlängningen möjliggör en mer effektiv återvändandeprocess. Det saknas emellertid, enligt vår mening, ett faktaunderlag och analys som visar att längre tid i förvar är en effektiv och ändamålsenlig åtgärd för att få till stånd ett mer effektivt återvändande. Asylrättscentrum avstyrker därför förslaget på längre bortre tidsgränser för förvar av vuxna.

Tidsgränser för förvar av barn (avsnitt 7.4.8)

13. Utredningen hade inte särskilt uppdrag att undersöka förvarstiderna för barn, men väljer ändå att föreslå en fördubbling av den tid som ett barn kan förvarstas. I stället för en maximal tidsgräns på 72 timmar, som, vid synnerliga skäl kan förlängas med ytterligare 72 timmar, föreslår utredningen således att tiden ett barn kan till sex dygn som huvudregel, med en möjlighet till ytterligare sex dygn om det finns synnerliga skäl för detta.
14. Enligt utredningen skulle ett sådant förslag effektivisera verkställighetsprocessen, då Polismyndigheten framfört att det kan behövas längre tid än sex dagar för att få fram nödvändiga resehandlingar (s. 385 f).
15. Asylrättscentrum anser att detta inte utgör ett tillräckligt underlag eller analys för att genomföra en så ingripande åtgärd gentemot barn med tanke på de negativa konsekvenser frihetsberövande har på barnets välbefinnande. Vi avstyrker därför förslaget.

Processuella frågor kring uppsikt och förvar (kapitel 10)

16. tillstyrker förslagen att offentligt biträde ska förordnas, om inte det kan antas att behov saknas, för vuxna och barn i mål och ärenden om förstärkt uppsikt samt för barn i mål och ärenden om uppsikt. Vidare att offentligt biträde alltid ska förordnas för barn i förvar.

Placering av förvarstagna (kapitel 11)

17. I vårt remissyttrande över delbetänkandet SOU 2024:5 uttalade vi bland annat att människorättsliga och EU-rättsliga regelverk ger stöd för principen att fängelseliknande förhållanden i förvar bör undvikas. Vi påminde även om att tidigare förarbatesuttalanden där det framgår att förhållandena i förvaren i möjligaste mån ska efterlikna förhållandena i de öppna mottagningscenter som fanns vid tiden (se prop. 1996/97:147 s. 21 ff).

18. Asylrättscentrum instämmer med utredningens slutsats att det nuvarande systemet med externplaceringar av förvarstagna i många fall leder till en omotiverad skärpning av tvångsmedel, och i många fall leder till att den förvarstagne blir isolerad. Om Migrationsverket får ökade möjligheter att självt ta hand om förvarstagna som annars skulle bli förvarstagna vore det alltså välkommet, till exempel genom inrättandet av särskilda säkerhetsavdelningar.
19. Vi tillstyrker därför införandet av säkerhetsavdelningar vid Migrationsverkets förvar om detta innebär att behovet av externplaceringar minskar. Vi tillstyrker likaså förslaget om att en individ som hålls i förvar inte får placeras så att denne utsätts för mer ingripande övervakning eller kontroll än vad som är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.
20. Enligt Asylrättscentrums mening är det samtidigt viktigt att även förhållandena på en säkerhetsavdelning fortsatt styrs av principen om relativ öppenhet, och att fängelseliknande förhållanden i möjligaste mån undviks. Vi påminner om vikten av att i alla delar av förvarsverksamheten arbeta med frågor kring dynamisk säkerhet, det vill säga en närvarande, uppmärksam personalstyrka som verkar för att upprätthålla en god relation till de förvarstagna.⁵

Inrättandet av säkerhetsavdelningar (avsnitt 11.11)

21. Vi noterar även att det enligt förslaget i vissa fall även framöver kommer vara möjligt att placera förvarstagna personer hos Kriminalvården och i polisarrest. Konsekvenserna för den enskilde kommer i dessa fall vara liknande som för den som placeras hos polisen eller Kriminalvården i dag. Riksdagens ombudsmän har i sitt remissyttrande uttalat att det finns starka skäl att i den fortsatta beredningen av förslagen se över hur förvarstagna som externplaceras ska åtnjuta sina grundläggande rättigheter, som kontakter med omvärlden.⁶ Asylrättscentrum instämmer i den bedömningen.
22. Utredningen föreslår vidare att det i fortsättningen ska vara möjligt att externplacera förvarstagna om det bedöms nödvändigt för att upprätthålla ordningen *eller* säkerheten i en förvarslokal. Vi vill påminna om att så kallade säkerhetsplaceringar enligt gällande regelverk inte är möjligt enbart av ordningsskäl utan bara om den förvarstagne personen "hålls avskild enligt 11 kap. 7 § [utlänningslagen] och *av säkerhetsskäl* inte kan vistas i [Migrationsverkets förvarslokaler]" (10 kap. 20 § 1 st p 2 utlänningslagen, vår betoning). Utredningens förslag i denna del öppnar således för att göra det möjligt att externplacera förvarstagna för beteenden som i dag inte skulle kunna få denna konsekvens. Detta stämmer inte överens med den uttalade ambitionen att inrättandet

⁵ För en mer utförlig beskrivning, se *Asylrättscentrums remissvar på delbetänkandet Förbättrad ordning och säkerhet vid förvar* (SOU 2024:5).

⁶ Se Riksdagens ombudsmän, *Yttrande över betänkandet Ett nytt regelverk för uppsyn och förvar* (SOU 2025:16), JO:s dnr R 28-2025, 2025-04-28.

av säkerhetsavdelningar ska leda till att Migrationsverket kommer kunna ansvara för fler förvarstagna än i dag.

23. Enligt vår mening är ordning ett för oprecist begrepp för att kunna ligga till grund för så ingripande åtgärder. Om delbetänkandets förslag skulle genomföras, anser Asylrättscentrum att det ska göras tydligt att en så ingripande åtgärd som externplacering endast ska kunna beslutas om det bedöms nödvändigt av säkerhetsskäl.
24. Utredningen föreslår vidare att Migrationsverkets personal ska ges rätt att använda fängsel. Man föreslår därför införandet av en bestämmelse i 11 kap. utlänningslagen som utgår från befogenheterna som Kriminalvården har enligt fängselagen och häkteslagen. Bestämmelsen innebär att en förvarstagen ska kunna beläggas med fängsel vid förflyttningar inom förvarslokalerna eller vid transport eller vistelse utanför förvarslokalerna, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. Det föreslås också att det ska vara möjligt att belägga en förvarstagen person som är placerad på en säkerhetsavdelning om denne uppträder våldsamt och det är absolut nödvändigt med hänsyn till dennes eller någon annans säkerhet. I den senare situationen ska en läkare undersöka den förvarstagne så snart som möjligt.

Frågan om fängsel

25. Asylrättscentrum avstyrker förslaget om att ge Migrationsverket rätt att använda fängsel vid våldsamt uppträdande, då det måste ifrågasättas om införandet av en sådan befogenhet är nödvändig eller proportionerlig. Om en situation skulle uppstå när en förvarstagen person uppträder så våldsamt att fängselanvändning i till exempel bostadsrummet kan bli aktuellt, är det mer lämpligt att Migrationsverket, med bistånd av Polismyndigheten när så behövs, ser till att personen får en medicinsk bedömning genom att en undersökning görs av en psykiater på plats eller att den förvarstagne förs till en psykiatrisk akutmottagning.
26. Vi vill här uppmärksamma att den föreslagna bestämmelsen i princip är likalydande med bestämmelser i fängselagens och häkteslagen⁷ som gör det möjligt att placera intagna i bältessäng, en av de mest ingripande åtgärderna som svenska myndigheter kan vidta mot en enskild. Om Migrationsverket skulle få en sådan möjlighet skulle detta, enligt vår mening, vara svårförenligt med Sveriges internationella åtaganden om att förebygga uppkomsten av tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling.
27. Europarådets kommitté för förhindrande av tortyr (CPT) har exempelvis vid upprepade tillfällen uttalat att användningen av bältessäng utanför psykiatri i princip

⁷ Se 8 kap. 10 § 1 st. p 2 fängselagen och 4 kap. 10 § 1 st p 2 häkteslagen.

inte bör vara tillåten.⁸ Även JO har pekat på de omfattande problem som uppstått kring Kriminalvårdens användning av bältesläggning i häkten och anstalter, något som också är högst relevant vid överväganden om att ge Migrationsverket liknande rätt att belägga personer med fängsel. I JO-beslut från 2021 uttalas exempelvis att det finns starka skäl att se över fängselagens och häkteslagens bestämmelser om fängsel, inklusive frågan om Kriminalvården över huvud taget bör ha rätt att bälteslägga intagna.⁹ I beslutet understryks även vikten av att behovet av fängsel inte uppstår, och att Kriminalvården och dess personal i alla lägen gör sitt yttersta för att förebygga situationer där intagna blir våldsamma. Det betyder bland annat att myndigheten ser till att säkerställa tillgången till kvalificerad hälso- och sjukvårdspersonal och en god bemanning under dygnets alla timmar.

Datum som ovan,

Lars Olsson
Chefsjurist

⁸ Se t.ex. *Report to the Swedish Government on the visit to Sweden carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 18 to 29 January 2021* CPT/Inf (2021) 20, 9 september 2021, p 51.

⁹ Se JO 2021/22 s. 241.